

BULLETIN 3

SKIP 2007

SVAZ KNIHOVNÍKŮ A INFORMAČNÍCH PRACOVNÍKŮ ČR

Aktuální číslo

Archiv

Obsah

Elektronická verze
Vydavatelské údaje

RSS

GALERIE

PhC. Pavel Nebeský (1861-1913)
novinář, překladatel a také knihovník
(z dřevní doby veřejných knihoven)

Z autografu Pavla Nebeského, psaného tužkou s četnými vsuvkami a škrty, se dočítáme:

"Pavel Nebeský, syn V. B. Nebeského, narodil se v Praze 6. února 1861. Matka jeho Tereza byla dcerou Petra Fastra. Gymnasium absolvoval r. 1878, filosofii r. 1881.

Ale súčasťne v tom roku chuchelské aféry, byl po absolvování řady semestrů relegován z pražské university. Poznav pak po jednorozční vojenské službě úředně mu nařízené, že pokusy o státní suplentské místo jsou marné, vstoupil do Šimáčkových "Českých novin" hlavně pro divadelní referát. V letech 1881 - 1884 podnikl studijní cesty po Rakousku, Německu, Švýcařích, severní Itálii a jižní Francii, načež angažován k městskému divadlu v Plzni za řiditele F. Pokorného a další rok nato stal se pro Národní divadlo v Brně za kapelníka Kovařovice operním režisérem. R. 1887 přešel ke společnosti Pavla Švandy ze Semčic, který ho učinil režisérem činohry. Po jeho smrti stal se artificiálním správcem jeho podniku a přešel do Plzně. Z důvodů hlavně rodinných vstoupil r. 1894 do Plzeňských listů, které pak za jeho činnosti se změnilly a v nichž zavedl mimo jiné rubriku "Ze světa uměleckého", pilně čtenou a napodobenou. R. 1897 po smrti prof. Tomáše Cimrhanzla jmenován správcem městské obecné knihovny v Plzni."

Narodil se v rodině básníka a příslušníka velké obrozenecké generace Václava Bolemíra Nebeského a byl vnukem bouřliváka r. 1848 Otty Fastra. Od nejútlejšího dětství tedy na něj působily velké možnosti rodiny, která se výrazně podílela na pobachovském vývoji české kultury. Pro jeho předpokládané a společensky odpovídající postavení v rámci státní správy rakousko-uherského mocnářství se však jako rozhodující stala účast na tzv. "chuchelské aféře", při které se v rámci rozdělení univerzity na českou a německou ostře střetli pražští čeští a němečtí studenti. Tato bitka přerostla hranice Prahy a čeští účastníci byli exemplárně za přímého dohledu Vídně tvrdě potrestáni. Relegace, český vyobcování, dnes vyloučení, ze studentské obce a nařízená vojenská služba mu tak zabránila, aby velmi úspěšné studium dokončil, a tak se hrdě podpisoval s titulem PhC.

Uchytil se u hereckých společností Pokorného a Pavla Švandy ze Semčic a za deset let ztvárnil přes 400 rolí a inscenoval 250 inscenací. Na štaci v Litomyšli se v r. 1884 poznal s dcerou okresního hejtmana Wiždálka a při svatbě mu byl svědkem Alois Jirásek, který vzpomíná:

"Do klidu a jednotvárnosti maloměstského života přinášely ruch a žádoucí změnu divadelní společnosti. Mně bývaly obzvláště vítány. Milovalt jsem divadlo již od mládí. Při společnosti Pokorného byl také mladý herec Pavel Nebeský, kterého jsem si vyhledal, když jsem se dozvěděl, že je synem básníka spisovatele Václava Bolemíra Nebeského. Mladý nadšenec divadelní často mne navštěvoval. Za rok jsem šel za svědka, když měl v listopadu r. 1885 svatbu se slečnou Klotyldou Wiždálkovou, která před tím také na

jevišti a se zdarem vystupovala jako zpěvačka ochotnice, jmenovitě jako Lidunka V studni a jako Vendulka v Hubičce."

Velká rodina Pavla a Klotyldy Nebeských (čtyři synové a dcera) žila v Plzni. Jako rodiče to však měli těžké. Dva synové zemřeli na tyfovou epidemii krátce po sobě, třetí spáchal sebevraždu a poslední Pavel, nadějný a vzdělaný muž, byl na srbské frontě první světové války hned na začátku bojů prohlášen za nezvěstného. Dcera se v Plzni provdala a jedna z potomků rodin Nebeských a Wižďáleků se dokonce výrazně zapsala do novodobého knihovnictví.

Na přelomu 19. a 20. století prožívala Plzeň ohromující boom v průmyslu. Škodovy závody, pivovarnictví, růst obyvatel, emancipace české společnosti, to vše se projevilo i v kultuře. Nejen ve školství, divadle a hudbě, nejen ve vydavatelské a publicistické činnosti, ale i v působení spolků a osvětových institucí.

V tomto varu se plně uplatňovala Nebeského všestrannost. Vedle činnosti v denním tisku zůstal věrný i divadlu. Pro běžnou potřebu plzeňské divadelní scény Budilovy éry překládal německá dramata a operní libreta a napsal i několik libret pro Stanislava Sudu. V posledním roce svého života byl jmenován dramaturgem. V úzké spolupráci se Studentským akademickým spolkem Radbuza a s Pošumavskou jednotou připravoval řady přednášek a zasloužil se o české menšinové hnutí západního pohraničí. Byl předním členem známé stolní společnosti "Mha", ve které se scházela po řadu let elita plzeňské umělecké a kulturní obce.

V r. 1899 mu po smrti prvního plzeňského městského knihovníka Tomáše Cimrhanzla, profesora c.k. českého gymnázia, byla svěřena správa Obecné knihovny, kterou vedl až do své smrti v r. 1913. Zemřel 18.2.1913 a jeho pohřeb byl se všemi poctami, které Plzeň mohla poskytnout.

Obecná knihovna v Plzni zahájila svou skutečnou činnost v r. 1876, kdy měla Plzeň kolem 30.000 obyvatel. Její umístění nebývalo vhodné a měnilo se podle stavebních změn města. V době působení manželů Nebeských, dlužno připomenout, že Klotylda Nebeská svému choti při správě knihovny velmi pomáhala a po jeho smrti dokonce místo výsluhy po zemřelém manželovi jí bylo dovoleno, aby v knihovně pracovala i nadále, to bylo zejména ve vnitrobloku na dnešní Americké třídě. Dochoval se popis vnitřního uspořádání od jednoho ze studentů, kteří za úplaty (knihovna tehdy měla toto personální obsazení: knihovník, zástupce jeho, pět pomocných sil - študentů !) v knihovně v podstatě zajišťovali provoz.

Z paměti septimána tehdejšího gymnázia:

"Pan správce nás odvedl přes krátkou chodbu do dveří, kde byla vlastní půjčovna. Místnost dosti veliká a dosti šerá, z níž asi čtvrtina plochy byla vyhrazena jako čekárna pro návštěvníky. Vpravo byly k sobě sražené obyčejné stoly a na nich krabice s půjčovnými lístky, lístky půjčených knih a lístky čtenářů. Za příčným pultem s dvířky, kde začínal pracovní prostor, vládla milostpaní Nebeská, důstojná postarší dáma v černém. Dva jsme byli přiděleni k půjčovným lístkům, dva k vyhledávání knih a jeden do druhého patra, kam se chodilo po železných točitých schodech. Spojení obstarával "výťah", tj. truhlík běžající na provaze mezi dvěma latěmi. Za práci byla odměna 10 korun rakouské měny (říkalo se tehdy "pětka") a to už bylo něco."

V r. 1905 měla knihovna přes 10.000 svazků beletrie a vědeckých knih.

Výpůjční doba:

úterý, pátek 16,30 - 18,00

středa 14,00 - 15,30

neděle 9,00 - 11,00

Beletrie byla půjčována na 14 dní, vědecká díla a časopisy na 4 týdny. Za zapůjčení se platilo 1 - 2 krejcar, za ilustrované časopisy 15 krejcarů. Půjčovalo se za vklad 4 koruny nebo bez vkladu na legitimace, které "na bezplatné vypůjčování opravňovaly."

Od r. 1904 fungovala Filiální knihovna v hostinci p. Kokošky na

Novoměstské ulici a Lidová čítárna v "Panském mlýnu" v Otokarových sadech. Čítárna byla bezplatně přístupna všem dorostlým osobám, které překročily čtrnáctý rok. Knihovník měl nárok na odměnu 400 zlatých ročně a na akvizici byla povolena částka 800 zlatých na rok.

V r. 1898 měla knihovna 411 čtenářů, 7.558 návštěv a 12.443 výpůjček. Podle nejstaršího dochovaného přírůstkového seznamu z r. 1912 byly knihy získávány nákupem u několika plzeňských knihkupců a dále zřejmě i dary. Nárůst lze sledovat až po r. 1913, od kdy byly knihy průběžně číslovány. Pohyboval se kolem 500 sv. ročně.

Z těchto několika čísel lze dovodit: Nebeský nebyl jen knihovníkem ve vedlejším pracovním poměru, ale podílel se na tom, co se ve veřejných knihovnách dokončovalo až daleko později, totiž na profesionalizaci knihoven.

Kdeže loňské sněhy jsou. V době přítomné se k dobře vybavené budově dnešní Ústřední knihovny města Plzně a pobočkám ve všech městských částech, opět připojil i náš dávný šířitel knihy bibliobus. Zbývá už jen víra, že snad kniha i v době mediálního šílenství zůstane naším nejbližším přítelem.

Karel Seidl

Literatura :

- Archiv města Plzně, fond Nebeský
- FINGAL, Petr: U Nebeských. Ruch českého západu, 1933, Č.10 -12.
- FLEISSIG, Karel: Sto let knihovny města Plzně. Knihovna města Plzně 1976.

SKIP